

Forord til 5. udgave

Første udgave af »den lille røde smertebog« så dagens lys i juli 1988, dvs. for 20 år siden. Initiativet til bogen blev taget af overlæge Jørgen Eriksen i håbet om, at »den ville være medvirkende til en forbedret indsats over for patienter med smerter«. Bogen har altid været baseret på og udarbejdet i et samarbejde mellem de tværfaglige smertecentre på henholdsvis Herlev Hospital og Rigshospitalet.

Indtil sin død i 2005 var Jørgen Eriksen primus motor for den løbende opdatering af bogen, der i sine udgaver også blev et bevidst forsøg på at lave standarder for behandlingen af kroniske ikke-maligne og maligne smertetilstande.

Bogen udkommer nu i sin 5. udgave og er opdateret svarende til den udvikling, der er sket på det kliniske smerteområde. Vi har tilstræbt at gøre bogen endnu mere klinisk orienteret. Det er således ikke hensigten at skrive en omfattende lærebog, men en håndbog, hvor vi har forsøgt at anvise en operationel tilgang til diagnostik og behandling af forskellige kroniske smertetilstande. Der er således ingen selvstændige kapitler om fx reumatologiske smertetilstande, hovedpine mv.

Vi håber, at den også fremover vil være en hjælp i det daglige kliniske arbejde, og at den vil have afsmittende effekt på kolleger, medicinske studenter og plejepersonale i landet og blive til gavn for de talrige patienter, der fortsat lider af smerter.

København, september 2008

Niels-Henrik Jensen

Overlæge

Tværfagligt Smertecenter

Herlev Hospital

Per Sjøgren

Overlæge,

adj. professor, dr.med.

Tværfagligt Smertecenter

Rigshospitalet

Generel del

Smertedefinition 15

Smertemekanismer 16

Undersøgelse af smertepatienten 18

Eksempel på en smertejournal opbygning 25

Patientvurdering ved hjælp af screeningsmetoder 30

Kroniske smerter 33

Årsagsforhold 34

Sygeliggørelse 35

Vurdering 36

Behandlingsstrategier 37

Behandlingsresultater 39

Smertemekanismer og -typer 40

Nociceptive smerter 40

Viscerale smerter 43

Neurogene smerter 45

Gennembrudssmerter 49

Generaliserede muskelsmerter 51

Complex regional pain syndrome (CRPS) 52

»Restless legs« 53

Den kroniske smertepatient set i en biopsykosocial sammenhæng, herunder opioidbehandling 53

Psykologiske aspekter ved kroniske smerter 59

Smerteoplevelsen 59

Smerteadfærd 61

Psykiatrisk komorbiditet 62

Kronisk smerte og depression 62

Angst hos smertepatienter 63

Den præmorbide psyke 63

Somatisering 64

Psykologisk behandling af kroniske smerter 65

Cancersmertetilstande 70

Smerteanamnese og relevant objektiv undersøgelse 73

Behandlingsstrategier og mål 74

Peroral opioidadministration 75

Andre administrationsmetoder for opioider 76

»Analgetisk trappe« 79

Andre behandlingsmuligheder 79

Psykologiske, eksistentielle og religiøse aspekter

hos kræftpatienten 82

Sorg, tristhed og fortvivelse 83

Angst 88

Eksistentielle og religiøse aspekter 92

Håb 95

Lægens opgave i forbindelse med eksistentielle og religiøse spørgsmål 99

Sociale aspekter i smertebehandlingen 100

Farmakologisk del

Farmakologisk smertebehandling 111

Non-opioide analgetika 113

Paracetamol (acetaminofen) 113

NSAID – nonsteroidal anti-inflammatory drugs 115

Acetylsalicylsyre (ASA) 120

Kombinationspræparater 122

Opioider 122

Opioider – receptorforhold 122

Opioider – virkningsmekanisme 123

Opioider – klassifikation og nomenklatur 124

Opioidfølsomhed 125

Restsmerter 126

Opioidbivirkninger 127

Opioider i langtidsbehandling 134

Opioidrotation 136

Langtidsproblemer/komplikationer ved opioid-behandling 141

Smertebehandling af opioidmisbrugere
(narkomaner) 146

Opioider og bilkørsel 147

Relevante opioider og indikationsforhold 149

Højpotente opioider 150

Morfin 150

Oxycodon 154

Metadon 155

Fentanyl 157

Sufentanil 162

Buprenorfin 162

Hydromorfon 168

Ketobemidon 169

Nicomorfin 170

Lavpotente opioider 171

Tramadol 171

Kodein (methylmorfin) 172

Invasiv opioid administration 174

Opioidbehandling epiduralt 174

Opioidbehandling intratekalt 177

Kontinuerlig spinal opioidinfusion og kontinuerlig spinal
opioid/lokalanalgetikuminfusion 178

Spinalt clonidin 180

Kontinuerlig subkutan opioidinfusion 180

Kontinuerlig intravenøs opioid infusion 182

Antidoter 184

Naloxon 184

Naltrexon 186

Doxapram 186

Adjuverende analgetika 187

Antidepressiva 187

Antikonvulsia 192

Antiarytmika 195

Andre lægemidler 197

Antiemetika 197

Antipsykotika 199

Baklofen 200

Benzodiazepiner 200

Bisfosfonater 201

Clonidin 202

Kortikosteroider 202

Laksantia 204

Psykostimulantia 206

S-ketamin 207

Blokadebehandling 209

Nerveblokader 210

Andre blokadeformer 212

Ikke-farmakologisk del**Stimulationsbehandling 217**

Perifere stimulationsmetoder 218

Centrale stimulationsmetoder 220

Neurokirurgisk smertebehandling 221**Appendix****Definitioner og begreber 225****Litteraturforslag 232****Organisationer 233****Stikordsregister 234**